

Zenehallgatás
Zenehallgatóvá nevelés

2019. november. 18.

Zenehallgatásra és zenehallgatóvá nevelés

A tantárgy neve a közoktatásban: ének-**zene**

Ez a kettősség jelzi kettős feladatunkat:

- I. Tanuljanak meg a gyerekek örömmel, ízlésesen, hangulatosan énekelni.
- II. Váljanak (tudatos) zenehallgatóvá: szeressenek zenét hallgatni, keressék ennek alkalmait, legyenek a zene tudatos befogadói, értői, élvezői.

1975-től **Laczó Zoltán** munkássága: a zenehallgatás tudatos, szervezett és módszeres képességfejlesztő munkává válhatott.

Módszertani segédanyag és lemezgyűjtemény: *Zenehallgatás az általános iskola alsó tagozatában (Tankönyvkiadó)*

Zenehallgatásra és zenehallgatóvá nevelés

A zenehallgatás lehet:

- Passzív tevékenység: hallgatjuk a zenét, de nem *meghalljuk* a zenei történéseket.
- Aktív tevékenység: koncentrálna figyelünk a zenére.

A zenehallgatás akkor válhat élménnyé, ha intellektuálisan (értelmileg) és emocionálisan (érzelmileg) is részt veszünk benne.

A zenehallgatás helye a NAT-ban

Fejlesztési feladatok:

- I. Zenei reprodukció (ÉNEK): éneklés, generatív, kreatív zenei tevékenység, felismerő kottaolvasás.
- II. Zenei befogadás (ZENE): a befogadói kompetenciák fejlesztése, zenehallgatás Főbb céljai: a zenei befogadókészség kialakítása, zenei élmény nyújtása, aktív-értő zenehallgatásra nevelés. További jelentősége: az egyszólamú, vokális zenei világ kitágítása, hon- és népismeret, európai kulturális értékek megismerése.

Zenehallgatás a kerettantervben

„Ebben az életkorban alapozható meg az adekvát zenehallgatói magatartás, a gyerekek tapasztalatokat szereznek a tudatos zenehallgatói tevékenységről.

A zenehallgatás során a tanulók spontán és tudatos élményeket gyűjtenek a hangzó világról, a hangszínekről, hangszerekről, hangszercsoportokról, előadó-együttesekről, tempóról, dinamikáról és zenei formákról, valamint megismerkednek hosszabb lélegzetvételű zeneművekkel is.

A kiválasztott anyag egy része kapcsolódik az órai énekes anyaghoz.”

Zenehallgatás a kerettantervben

Követelmények a kerettanterv alapján:

- „A **zeneértő- és érző képesség** fejlesztésének követelménye, többször meghallgatott zeneművek felismerése, megnevezése, az emberi hangfajok, hangszerek **hangszínének** megkülönböztetése, a **zenei karakterek** különbségének, kifejező erejének megfigyelése.”
- „A **zenei memória** fejlesztése, a zenei élmény szóbeli, vizuális és mozgásos megfigyelése.”

A zenehallgatás szerepe a zenei nevelésben

„Az anya születése előtt kilenc hónappal kezdődik a gyerek zenei nevelése”. (Kodály Zoltán: Gyermeknap beszéd. In: Visszatekintés I. 1964)

Az iskola előtti időszak:

- Családi/szülői környezet meghatározó szerepe.
- A zenehallgatás kezdeti szakasza: a méhen belül a magzat ún. *kompetens zenehallgató*.
- Óvodában az óvónő éneke: élő, énekes, ritkábban hangszeres bemutatás néhány percig.

A zenehallgatás célja alsó tagozatban

A zenehallgatóvá nevelés is képességfejlesztés:

- spontán és tudatos élmények nyújtása a meghallgatott zeneműveken keresztül
- a hangzások iránti érzékenység megalapozása, a hangszínhallás fejlesztése (hangszerek, hangszercsoportok megkülönböztetése)
- a zenehallgató tevékenység iránti érdeklődés felkeltése, a zenehallgatás fokozatosan szükségletté válhasson
- a hallásfejlesztés és zenehallgatás kapcsolatában rejlő képességfejlesztő lehetőségek felhasználása

A zenehallgatáshoz szükséges képességek

A tudatos zenehallgatáshoz a következő képességek fejlettsége szükséges:

- hangszínhallás: zörejek, egymás hangjai, hangszerek, hangszercsoportok, énekes együttesek megismerése.
- belső, tudati aktivitás: a zenei történet, a zenei folyamat figyelemmel kísérése.
- figyelem-összpontosítás/koncentráció
- zenei emlékezet
- gondolkodás

A tudatos zenehallgatás

- Zenehallgatáskor kiemelt feladat a figyelem irányításának tudatos fejlesztése.
- A zenehallgatói tevékenységhez akaratlagosan fel kell függeszteni minden egyéb aktivitást, a figyelmet a zenére kell összpontosítani.

A figyelem akaratlagos összpontosítását megfigyelési szempontok adásával segíthetjük. (pl. hányszor szerepelt az ismert dalt, hallottak-e lassítást/halkítást, milyen hangszerek szerepeltek?)

A zenehallgatási anyag kiválasztása

A zenék kiválasztásának főbb szempontjai:

- A zenemű terjedelme: kb. fél perc – max. 4 perc. A gyerekek figyelmének határa korlátos, ezért gyakran csak a zenemű bizonyos részletének meghallgatására van lehetőség.
- A zenemű befogadhatósága illeszkedjen az adott korosztály adottságaihoz, érdeklődéséhez.
- A zenemű kapcsolódhat tematikusan az énekóra anyagához, a tanult dallami- és ritmikai elemekhez, valamilyen hangszínhez (hangszerhez), karakterhez.

A zenehallgatás lehetséges formái

- Zenei ismeretszerzést (dallami, ritmikai, formai), képesség- (észlelés, emlékezet, gondolkodás) és készségfejlesztést célzó zenehallgatás.
- Ismert dalhoz kapcsolódó zenehallgatás az élménynyújtás céljával.
- Élőzenei bemutató (pl. a tanító vagy meghívott művész hangszeres játéka).
- Más tantárgyak óráin (szemléltetésre, az élményszerűség fokozására, a tantárgyi integráció lehetőségeinek kihasználására).
- Tanórán kívüli lehetőségek (pl. koncert, zenés előadás közös látogatása).

A zenehallgatás feltételeinek megteremtése, folyamata

1. nyugodt légkör, csend, fegyelem megteremtése
2. az érdeklődés felkeltése (az óra tartalmához kapcsolódva)
3. az első meghallgatás
4. a spontán reakciók, vélemények meghallgatása
5. a tudatos feldolgozás, tanítói kérdések által irányítottan: egy kérdés – egy meghallgatás
6. újabb kérdés - újabb meghallgatás
7. (esetleg, de nem kötelezően) újabb megfigyelési szempont – újabb meghallgatás
8. utolsó meghallgatás, mely sokán létrejön a tudatosult élmény

A zenehallgatás megfigyelési szempontjai

A kérdések mindig a zenei kifejezőeszközökre irányuljanak:

- ritmikai (ritmus, ütemfajta)
- dallami (dallam, hangmagasság)
- formai (ismétlődés, hasonlóság, különbözőség, zenei kérdés-felelet)
- dinamikai (halk, hangos, halkítás, hangosítás, visszhang-effekt)
- tempóbeli (lassú, középgyors, gyors)

A kérdések még vonatkozhatnak:

- hangszínekre (hangszerekre, énekhangfajokra)
- karakterekre, hangulatokra, szövegre

A zenehallgatás megfigyelési szempontjai

A jó kérdés konkrét zenei jelenségekre irányítja a figyelmet:

- Hányszor hallottátok az ismert dalt?
- Volt-e változás a zenében az ismert dalhoz képest?
- Milyen hangszert/hangszereket hallottatok?
- Hallottunk-e valahol gyorsítást/lassítást, hangosítást/halkítást stb...?
- Mit gondoltok, miért ezt a hangszert választotta a zeneszerző?

A zenehallgatás megfigyelési szempontjai

A zenehallgatáshoz szükséges ismertek átadása:

- Kisebb korban „meseszerűen” közelítünk a zenéhez.
- Magasabb osztályokban sor kerülhet bizonyos zenetörténeti ismeretnyújtásra, pl. a szerző életrajza, a mű keletkezésének körülményei.

A zenetörténeti alapismeretek megfelelő szemléltetési anyaggal (videó, kép) erősebben rögzülhetnek.

A zenehallgatás tervezése

A tanóra feladatainak tervezése:

- éneklésre az óra kb. 60%
- képességfejlesztésre kb. 30%
- zenehallgatásra kb. 10%

Alsó tagozaton a zenehallgatás (összességében) kb. 5-6 percet vegyen igénybe. Ez az időintervallum 4. osztályra akár duplájára is növekedhet.

A zenehallgatás tervezése

A zenehallgatás helye az ének-zene órán belül:

- Óra elején: előzetes meghallgatott vagy ismert dal feldolgozása dalazonosítással.
- Új dal tanítását követően: rövid pihenő után motiváció az újbóli éneklésre.
- Óra végén: az óra tematikájához illeszkedő zenehallgatási anyag, pl. szó-mi relációt tartalmazó zenemű.

Zenehallgatás

- Bartók Béla: Gyermekeknek I. kötet - *Játék* c. zongoramű (*Cickom, cickom...*)
- Saint-Saëns: *Állatok farsangja* – *Tyúkok és kakasok*
- Händel: *Tűzijáték* szvit, IV. tétel, *Örvendezés*

Köszönöm a figyelmet!

Szesztay Zsuzsa

Felhasznált irodalom

- *Az ének-zene tantárgy-pedagógiája*, szerkesztette: Réti Anna – Döbrössy János, ELTE EÖTVÖS KIADÓ, Budapest, 2016.
- Pappné Vencsellői Klára: *Ének-zene tantárgy-pedagógia az alsó tagozatban éneket tanító pedagógusok számára*, Pedellus Tankönyvkiadó, 2007.
- Turmezeyné Heller Erika: *Tantárgy-pedagógia előadás: A tudatos zenehallgatás*, ELTE TÓK, Ének-zenei Tanszék honlapja, 2017. ősz.
- Bánki Vera-Kismartony Katalin: *Zene-játék* című tankönyvhöz *Útmutató*, Kyrios Kiadó, Kecskemét 1999